

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1982

BRNO 1984

delt. Aus der Entdeckung des zweiten Turmes und aus der Existenz des unteren Palastes geht hervor, dass es sich um zwei im bestimmten Sinne selbständige Komplexe, um die obere und um die untere Burg handelt, was auch in schriftlichen Quellen belegt ist und dass also Rokštejn durch ihre Disposition eine sog. Ganerburg vorstellt. Dies gehört zweifellos zu den schwerwiegendsten Feststellungen der Saison 1982.

o

POVRCHOVÝ PRŮZKUM HRADU BUKOVINA /k.ú. HOSTIM/ /okr. Znojmo/

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno, Miroslav Plaček, Strážnice
/Obr. 17/

Zhruba 1 km severně od Jiřic a 3 km jihovýchodně od Hostimi stál na levém břehu Nedveky hrad Bukovina. Dodnes patrně zbytky zaujímají nevelký výstupek náhorní roviny do údolí, ukončený skalnatým srázem¹. Proto půdorys připomíná výseč s obloukem vypjatým proti plochému okolí, od něhož je oddělen dosud velmi výrazným příkopem a valem, na severu a západě zdvojeným. Celá jednoduchá dispozice je podobná rozvržení hradu v Doubravici nad Svitavou a její určitá rozháranost ukazuje na autorství nepříměli zdatného provinciálního stavitele /obr. 17/.

Vstupní brána byla při severozápadním nároží hradu ve zdi 2,5 m silné. Vlevo od ní je pahorek s pozůstatky válcové věže, z níž je zachována část líce vnitřního prostoru o extrapolovaném průměru 3 m. Vnější průměr činil 10 m. Stopami po obvodní hradbě jsou podélné vyvýšeniny se zdívm vystupujícím místy na povrch. K úplnému sesutí po prudkém svahu došlo na jihozápadním výběžku, takže dispozice této části hradu je nejasná. Podle pahorku stavebního rumu a stopy zdiva před ním není zde vyloučena nějaká zástavba, jež však nesahala až na skalisko, jímž výběžek končí. Na jihovýchodní straně rovinného nádvoří jsou dvě mírné deprese, snad stopy po obytné budově. Jižním směrem jsou do svahu vsunuty relikty rozměrné budovy o dvou odděleních, spojených průchodem valeně zaklenutým, jehož oblouk je vyzděn z cihel². Tloušťka zdi je do příkopu 2,5 m, do svahu 1,85 m a dělicí 1,7 m.

Opomeneme-li falzum z počátku 14. století, jmenující k roku 1173 Hruta z Bukoviny³, jsou zřejmě prvními historickými vlastníky Gerhard a jeho syn Ludvík z Bukoviny, uvádění v letech 1337 - 1338⁴. Protože jádrem panství byly vždy Hostim a Jiřice a roku 1325 se uvádí predikát z Hostimi, je nutno předpokládat, že v té době hrad ještě neplnil svou funkci. Byl tedy stavěn někdy v letech 1325 - 1337, čemuž dochované relikty neodporují. Zánik hradu spadá do období 1420 - 1470, neboť roku 1481 se zapisuje hrad pustý Bukovina a současně i tvrz z Hostimi, která jej v sídelní úloze opět nahradila⁵.

Při povrchovém průzkumu v roce 1982 byly převážně na jižním svahu pod palácem nalezeny fragmenty keramiky a v prostoru válcové věže zlomky ploché střešní krytiny z cihlářské hlíny /i.č. 51 - 54/82/. Z nasbíraného materiálu bylo vyskartováno 117 atypických výdutí většinou různých odstínů šedé, tmavošedé a černé barvy. Materiál výdutí byl tvrdě vypálen a obsahoval většinou středně zrnitý písek. Z nálezového celku bylo vybráno celkem 50 ks keramických fragmentů s určitou vypovídací hodnotou. Druhově jsou zastoupeny většinou hrncovité nádoby /11 ks/, poháry /2 ks/, džbán /1 ks/, kahánek /1 ks/, zvonovité poklice /6 ks/, zlomek komorového kachle /1 ks/ a zlomky zásobnicovitých nádob /2 ks/. U 26 ks nelze bezpečně zjistit, z jakého druhu nádoby pocházejí, i když nejpravděpodobněji se jedná o zlomky z hrnců.

Mezi dvaceti nalezenými okraji náleželo 9 ks k ovalným typům, 4 ks k přímým svislým okrajům /1 ks komorového kachle/, 1 ks byl římsovitý svisle seříznutý, 1 ks vně vyhnutý, zesílený a zaoblený, jeden svisle vytažený okraj s lištou náležel džbánu a čtyři okraje byly z poklice zvonovitého typu. Dalších pět střepů pochází z hrdel, přičemž se v místě hrdla a nasazení výdutě objevují plastická žebírka, výdutí je v souboru celkem 19 ks a 7 ks jsou zlomky ode dna. V převaze jsou zastoupena dna s podsýpkou a šikmým hraněním okraje. Výzdoba se objevuje na 22 fragmentech, čili méně než u jedné poloviny /nutno však připočítat 117 skartovaných nezdobených atypických výdutí/. Tři výdutě byly zdobeny složitým, radělkem provedeným dekorem, v šesti případech se jednalo o plastická žebírka a lišty a v ostatních třinácti případech byly fragmenty zdobeny žlábkem.

Povrch nalezených fragmentů byl většinou různých odstínů šedé, šedočerné a šedoohnědé barvy, desetina zlomků /5 ks/ měla povrch hnědý a 6 ks černý. Podobně tomu bylo i s barvou lomu, která byla v jedenácti případech černá, u devíti kusů hnědá a u ostatních fragmentů různých odstínů šedé barvy. Osm zlomků mělo povrchovou úpravu, a to 5 x kovově lesklý nátěr, jednu šedočerný povrchový nátěr a dvakrát hnědou engobu na tuhových zlomcích zásobnic. Všechny fragmenty byly tvrdě /26 ks/ a velmi tvrdě /23 ks/ vypáleny, jeden kus až slinutý s vlastnostmi polokameniny. Materiál tvořila ve 22 případech hlína se stopami slídy a se středně zrnitým pískem, ve dvanácti případech pouze se středně zrnitým ostřivem a v šesti případech s větším zastoupením slídy a se středně zrnitým ostřivem. Jemnější písečné ostřivo bylo zastoupeno 2 x a se stopami slídy 6 x. Pouze dva zlomky zásobnicovitých nádob byly vyrobeny z hmoty se stopami slídy, hrubým pískem a větším množstvím tuhy.

Větší část souboru představovala kvalitní tvrdě vypálená tenkostěnná keramika vytočená na rychle rotujícím kruhu. I když v souboru jsou zastoupeny prvky charakteristické ještě pro 14. století, poměrně často se na dnech

objevuje podsýpka a ve výrazné převaze jsou ovalené okraje, svědčí větší část kolekce o existenci hradu během 1. poloviny 15. století⁶.

Poznámky:

- 1 Německá literatura používá pro hrad s tímto umístěním termínu Falrandburg.
- 2 Dalším páleným stavebním materiálem je plochá střešní krytina /tašky/, hojně se v úlomcích nacházející na povrchu sutového kužele velké věže.
- 3 L. Hosák - R. Šrámek, Místní jména na Moravě a ve Slezsku I., A - L, Praha 1970, 134.
- 4 L. Hosák, Historický místopis země Moravskoslezské, Praha 1938, 160.
- 5 L. Hosák - R. Šrámek, op. cit., 134, 282; V. Nekuda - J. Unger, Hrádky a tvrze na Moravě, Brno 1981, 132.
- 6 Archeologický materiál je uložen na AÚ ČSAV v Brně pod i.č. 04 574 - 1/82 až 54/82.

Oberflächenuntersuchung der Burg Bukovina /Katastralgebiet Hostim, Bez. Znojmo/. Die bis heute sichtbaren Reste der Burg befinden sich ungefähr 1 km nördlich von Jiřice und 3 km südöstlich von Hostim am linken Ufer der Nedveka. Eine gewisse Zerfahrenheit der einteiligen Disposition der Burg weist auf die Autorschaft eines nicht allzu tüchtigen provinziellen Baumeisters. Mit Rücksicht zu den schriftlichen Quellen wurde die Burg irgendwann in den Jahren 1325 - 1337 erbaut und wüstete im Zeitabschnitt von 1420 - 1470. Bei der Oberflächenuntersuchung im Jahre 1982 hat man überwiegend am südlichen Hang unter dem Palast Keramikfragmente und im Raume des zylinderförmigen Turmes Bruchstücke einer flachen Bedachung aus Ziegellehm gefunden. Auch wenn in dem Komplex Elemente vertreten sind, die noch für das 14. Jahrhundert charakteristisch sind, erscheint verhältnismässig häufig auf den Böden eine Unterstreung und es überwiegen abgerundete Ränder markant, zeugt der grössere Teil der Kollektion für die Existenz der Burg im Verlaufe der 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM LAMBERKA A SEDLECKÉHO HRADU, k.ú. BŘEZ- NÍK A SEDLEC

/okr. Třebíč/

Zdeněk Měřínský, AÚ-ČSAV Brno, Miroslav Plaček, Strážnice

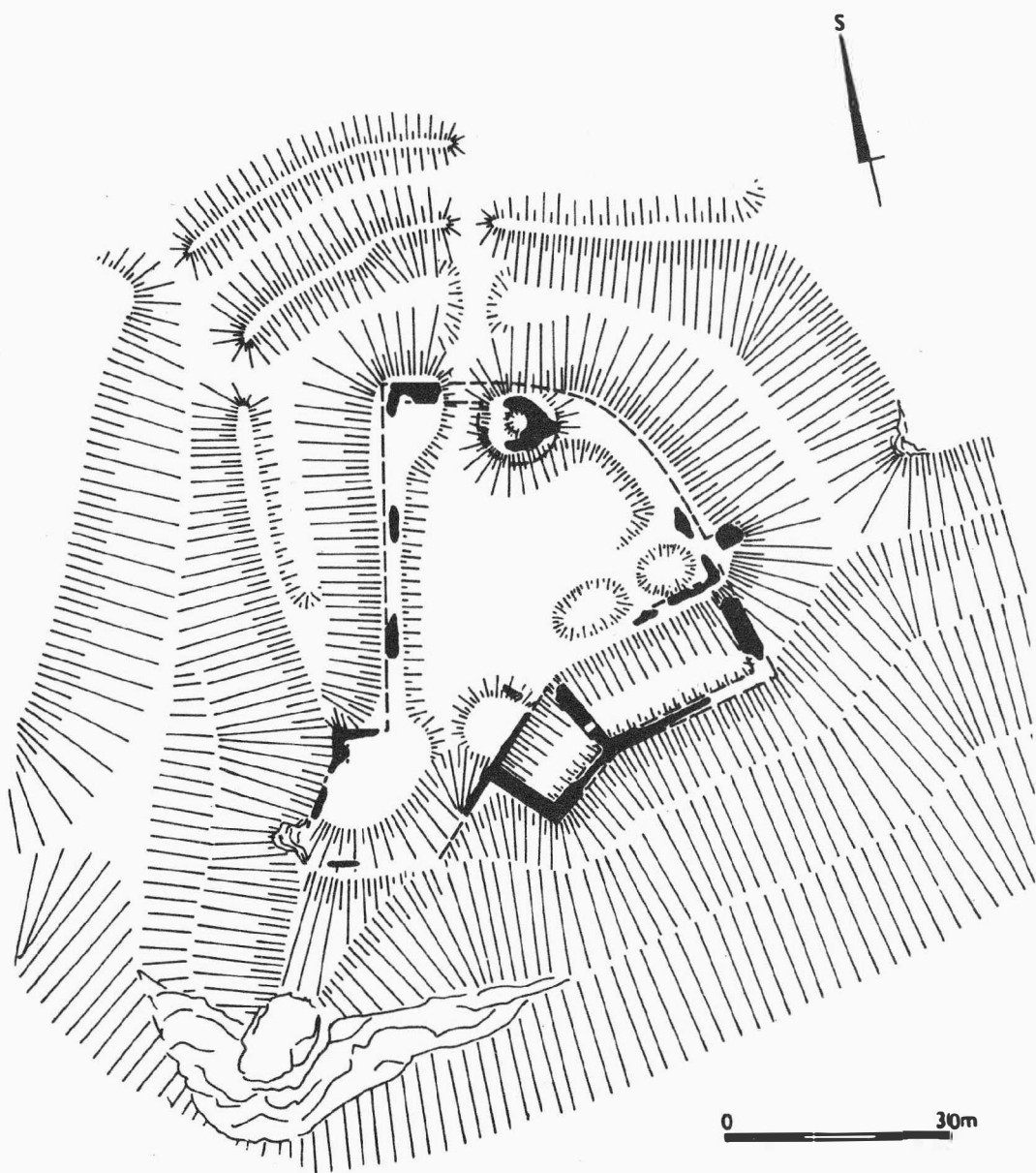
/Obr. 18, 19/

Pozůstatky hradu Lamberka a Sedleckého hradu se nacházejí na ostrožnách, vymezených sousedními meandry řeky Oslavy asi 2 km západně od Březníka, okr. Třebíč. Vzhledem k vzdušné vzdálenosti pouhých 220 m a gouvíslostem vzniku obou fortifikací lze hovořit o tzv. hradní dvojici. Tyto dvojice, známé hlavně ze zahraničí, se u nás vyskytují právě na Třebíčsku, a to na styku klášterní domény trebičských benedikti-
nů s državami světských feudálů. V. Veldán uvádí ještě Kozlov - Holoubek a Kufštejn - Čalovice na řece Jihlavě¹. V roce 1982 bylo provedeno zaměření obou lokalit, podrobný povrchový průzkum dochovaných stavebních relikvií i povrchový sběr archeologického materiálu.

Ruina Lamberka je situována na úzkém, dlouhém a poměrně nízkém skalnatém ostrohu přibližně 20 m nad hladinou Oslavy. Na východě spadá skála přímo do řeky, čehož bylo zřejmě využito k zásobování vodou. Přístupová cesta vedla po úbočí prudce se svažující šíje od Březníka /obr. 18/, kde Jaroslav z Knínic zapsal roku 1360 své manželce Margaretě 500 hř.² Prodejem Knínic roku 1364 získal hotové peníze, které mu posloužily k rozšíření panství o díl Kuroslap a k výstavbě nového rodového sídla³. Roku 1376 se již píše Jaroslava de Langenberc alias de Knyehnycz⁴, výstavbu hradu lze tedy předpokládat v letech 1365-1371⁵.

Významnou roli hrál Lamberk v bouřlivém období přelomu 14. a 15. století, kdy byl základnou vojenských rot Jana Sokola a Mikuláše Sokola z Lamberka⁶. V letech 1436 - 1459 patřil Janu Komorovskému⁷ a ve sporu s Matějem z Náchoda roku 1459 se připomíná jako pustý⁸. Zpusťl pravděpodobně za feudálních rozbrojů ve čtyřicátých letech 15. století jako blízký Holoubek⁹ a Levnov¹⁰.

Prostor hradu odděloval od šíje 8 m široký a 7 m hluboký ve skále vytesaný příkop, jímž procházela cesta. Na konci zatočila vlevo a po úzké římsce mezi skaliskem předhradí a srázem k řece vstoupila do hradního areálu. Svědčí o tom zbytky zdíva na obou stranách vstupu. Mělké sedlo odděluje skalisko nad příkopem od vyvýšeniny, zužující průchod po hřebeni. Jedná se o relikvii objektu /snad věžovitého/ a druhé brány, k jejímuž nároží se připojovala parkánová zeď předhradí.

Obr. 17

Bukovina / obec Hostim, okr. Znojmo/. Půdorysná dispozice dochovaných pozůstatků hradu, - Grundrißdisposition der erhaltenen Burgreste.

PŘEHLED VÝZKUMU 1982

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulík
Redaktoři: Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Říhovský
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby: A. Krechlerová /pokud není na tabulce uveden jiný autor/
Na titulním listě: hmoždíř jevišovické kultury ze Svitávky /okr. Blansko/
Tisk: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov,
provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 400 kusů - neprodejné